

**QANDLI DIABET KASALLIGINI IJTIMOY MUAMMOLARI VA KASALLIKNI
DAVOLASHDA O'SIMLIK XOM ASHYOSIDAN OLINGAN PREPARATLAR
TAVSIFI**

Sobirova Gulrux Hasan qizi

Farg'ona davlat universiteti, biologiya o'qituvchisi

Annotatsiya: *Jahonda so'nggi yillarda qandli diabet kasalligini keskin ortib borishi global tibbiy va ijtimoiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (World Health Organization, Geneva 2021) va Xalqaro diabet federatsiyasining (International Diabetes Federation-IDF Virtual Congress 2021) eng so'nggi statistik ma'lumotlariga ko'ra, dunyoda ushbu kasallikka chalinganlar soni 573 mln. ga yetganligi qayd qilingan.*

Annotation: *The sharp increase in diabetes mellitus in the world in recent years is causing global medical and social problems. According to the latest statistics of the World Health Organization (World Health Organization, Geneva 2021) and the International Diabetes Federation (International Diabetes Federation-IDF Virtual Congress 2021), the number of people suffering from this disease in the world is 573 million. It is noted that it has reached*

So'nggi yillarda kasallikni davolashda o'simlik xom ashyosidan olingan preparatlardan foydalanish sezilarli darajada o'sib borayotgani ularning terapevtik samaradorligi va organizmga salbiy ta'sirining kamligi bilan tushuntiriladi. Tibbiyot amaliyotida o'simlik birikmalari asosida olingan dorivor moddalarning ahamiyati katta bo'lib, bular yuqori fiziologik faolligi va farmakologik ta'siri bilan tavsiflanadi. O'simliklardan ajratib olingan biofaol birikmalardan samarali antidiabetik preparatlarni yaratish istiqboldagi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

Bugungi kunda, jahonda qandli diabet kasalligini davolashda hamda yangi samarali dori vositalarini yaratishda, ushbu kasallik patogenezi, shuningdek biologik faol moddalarning ta'sir mexanizmlari haqidagi fundamental bilimlarga katta e'tibor qaratilmoqda.

Hozirgi vaqtda qandli diabet kasalligini rivojlanishi asosida yotuvchi mexanizmlarni aniqlash va ularni davolash usullarini ishlab chiqish uchun fundamental tadqiqotlar ham olib borilmoqda (Wang P., 2017; Raza H., et al., 2015). Qandli diabet uchun qabul qilingan terapevtik yondashuvlarning hech biri uni davolash usuli maqomini belgilash yoki asoratlarni bartaraf etish imkonini beruvchi ideal klinik natijalarni bermadi. Ma'lumki, diabetga chalingan ko'plab bemorlar dori terapiyasining asosiy kursini o'simlik preparatlari va antidiabetik xususiyatlarga ega o'tlar bilan to'ldiradi. Ulardan ba'zilari aniq ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin, boshqalari esa davolanish samaradorligini kamaytirishi mumkin. Hozirgi vaqtda klinik amaliyotga rahbarlik qilish va diabet bilan og'rigan bemorlarni davolash jarayonining xavfsizligini yaxshilash uchun jiddiy ilmiy tadqiqotlar talab etiladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jismoniy mashqlar, parhez va boshqa farmakologik bo'lmagan tadbirlar kabi turmush tarzini o'zgartirish 2-toifa diabet rivojlanishini sekinlashtirishi va hatto oldini olishi mumkin. Biroq, bunday usullar yuqori rioya topmaydi. Surunkali kasalliklarga chalingan bemorlarning 50% dan ortig'i tavsiya etilgan turmush tarzi

o'zgarishlariga amal qiladi. 2-toifa qandli diabet bilan kasallanishning barqaror o'sishi, shuningdek, ko'plab diabetga qarshi farmatsevtik dorilarning mavjudligi ularni iste'mol qilish hajmining oshishiga va natijada dori terapiyasining nojo'ya ta'sirlari ko'payishiga yordam beradi.

O'ziga xos, yaxshi tavsiflangan va qat'iy dozalangan tarkibiy qismlardan iborat bo'lgan farmatsevtikadan farqli o'laroq, o'simlik preparatlari ko'plab biologik faol komponentlarni o'z ichiga oladi, ular uchun ularning bir-biri bilan va farmatsevtika vositalari bilan o'zaro ta'siri haqida aniq tushuncha yo'q. Ko'pgina tadqiqotlar natijalari bunday kombinatsiyalarning potentsial zararli ta'sirini ko'rsatsa-da, diabetga qarshi dori vositalarining individual o'simlik preparatlari bilan birgalikda sinergik yoki qo'shimcha ta'siri mavjudligini inkor etib bo'lmaydi.

Ko'pgina o'simlik preparatlari diabet rivojlanishining asosiy patogenetik omillaridan biri bo'lgan oksidlovchi stress darajasini pasaytiradigan antioksidant xususiyatlarga ega.

Turli xil farmakologik diabetga qarshi dorilar bilan birgalikda o'simlik dori-darmonlarining ta'sirini aniqlash uchun mualliflar tomonidan o'tkazilgan klinik sinovlar va eksperimental ilmiy ishlarning tahliliy ko'rib chiqish natijalari jadvalda keltirilgan.

O'simlik, dori	Dori	Tadqiqot turi	Kuzatilgan effekt
Berberis lyceum Royal	Antidiyabetik	eksperimental og'ir	gipoglikemik
Sesamae oleum	Glibenklamid	klinik qo'shimchasi	antigiperglisemik
Cinnamomum cassia	libenklamid.	Eksperimental	Glibenklamidning ta'sirini kuchaytiradi
Andrographis paniculata	Ko'pgina dorilar	Eksperimental.	Antigiperglisemik
Aloe vera	Glibenklamid	Klinik	Qo'shimchali gipoglikemik

Mualliflar tomonidan taqdim etilgan natijalarga ko'ra, dorilarning farmakokinetik va farmakodinamik xususiyatlarini kuchaytiradigan va yomonlashtiradigan turli xil antidiyabetik ta'sirlarni kuzatish mumkin. Ushbu o'zaro ta'sirlar kasalliklarga xos patofizyologik va farmakologik maqsadlarning ko'pligi, shuningdek, o'simlik dori vositalarining ko'p komponentli xususiyatlarini hisobga olgan holda murakkabdir. Ushbu ko'rib chiqish natijalari, shubhasiz, qandli diabet uchun kompleks terapiyani tanlashni osonlashtiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Собирова Г. Effect of a triazole derivative on mitochondrial liver dysfunction in alloxan diabetes. Science and innovation international scientific journal volume 2 issue 5 may 2023 uif-2022: 8.2 | issn: 2181-3337
2. Собирова, Гулрух. "Антирадикальная активность экстрактов пустырника, шиповника и боярышника." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.11 (2022): 130-136.
3. Гулрух, Собирова. "Определение антиоксидантной активности экстрактов шиповника, пустырника и боярышника." Research and education 1.7 (2022): 114-122.
4. Собирова, Г. Х. (2022). БИОЛОГИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ ЭКСТРАКТОВ

БОЯРЫШНИКА, ШИПОВНИКА И ПУСТЫРНИКА. Journal of Integrated Education and Research, 1(5), 160-164.

5. Гулрух, С. (2022). Определение антиоксидантной активности экстрактов шиповника, пустырника и боярышника. research and education, 1(7), 114-122.

6. Юнусов Мирзакарим Мирзахалилович, Сабирова Гулрух Хасановна, & Абдурахимов Искандар Нодиржон Угли (2022). Инфекционные заболевания и их профилактика. Science and innovation, 1 (D3), 87-88. doi: 10.5281/zenodo.6660023.

7. Юнусов Мирзакарим Мирзахалилович, Сабирова Гулрух Хасановна, & Хабибуллаев Файзулла Набибуллаевич (2022). ПРОБЛЕМА ЗДОРОВЬЯ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ. Science and innovation, 1 (D3), 89-90. doi: 10.5281/zenodo.6660609.

8. Собирова, Г. Х., & Умурзакова, Ф. (2022). РАСТЕНИЕ ФИЗАЛИС И ЕГО ЛЕЧЕБНЫЕ СВОЙСТВА. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 1(12), 86-89.